

Türkiye Paris Başkonsolosunun Raporuna Göre İkinci Dünya Savaşı Sırasında Almanların Paris'i İşgali

Hüseyin KALEMLİ

Yrd. Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.
E-mail: huseyinkaleml@gmail.com

Geliş Tarihi: 02.07.2016 Kabul Tarihi: 30.12.2016

ÖZ

KALEMLİ, Hüseyin, **Türkiye Paris Başkonsolosunun Raporuna Göre İkinci Dünya Savaşı Sırasında Almanların Paris'i İşgali**, CTAD, Yıl 12, Sayı 24 (Güz 2016), s. 29-56.

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya Versay Antlaşması'nı imzalayarak savaştan çekilmiştir. Savaşın galip devletleri bu antlaşma ile Almanya'yı kendilerine bir daha baş kaldıramayacak şekilde ezmek istemişlerdir. Versay Antlaşması'ndan sonra Almanya'nın içerisine düştüğü siyasal, sosyal ve ekonomik karışıklıklar içerisinde ülkede nasyonal - sosyalist hareketler güç kazanmış ve nihayetinde Adolf Hitler'in Nasyonal - Sosyalist Partisi (Nazi Partisi) iktidarı ele geçirmiştir. Adolf Hitler idaresindeki Nazi Partisi'nin ilk hedeflerinden birisi Versay Antlaşması'nın bağlayıcı kayıtlarından kurtulmanın yolunu aramak olmuştur. Hitler idaresindeki Almanya kısa sürede bu işi başarmış, Versay Antlaşması'nın bağlayıcı hükümlerinden kurtulmuş ve yeniden silahlanıp topraklarını genişletme arzusuna kapılmıştır. Bu durum diğer Avrupa devletlerini tedirgin etmiştir. Almanya'nın Polonya topraklarını işgal etmesiyle İkinci

Dünya Savaşı başlamış, Almanya ile İngiltere ve Fransa arasında savaş patlak vermiştir. Almanya Fransa'ya saldırdıktan sonra Fransa hemen ağır bir yenilgi almış ve Paris'i açık şehir ilan ederek Almanya'nın işgaline bırakmıştır. Almanlar 14 Haziran 1940'da Paris'i işgal etmişlerdir. Bu esnada Paris'te bulunan Türkiye'nin Paris Başkonsolosu Cevdet Dülger Almanların Paris'i işgal etmelerini anlatan bir rapor hazırlamıştır. Rapor işgal hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Almanya, Fransa, İkinci Dünya Savaşı, Paris, İşgal, Türkiye Paris Başkonsolosu, Rapor

ABSTRACT

KALEMLİ, Hüseyin, **German Invasion of Paris During the Second World War According to the Report of Turkish Consul General in Paris**, CTAD, Volume 12, Issue 24 (Fall 2016), pp. 29-56.

Germany, which was defeated in the First World War, withdrew from the war by signing the Treaty of Versailles. The victorious States of the War wanted to overwhelm Germany with this Treaty in a way that it could not rebel again. After the Treaty of Versailles, the national - socialist movements gained strength in Germany within the political, social and economic turmoil into which it had fallen; and ultimately, Adolf Hitler's National - Socialist Party (Nazi Party) seized the power. One of the first targets of the Nazi Party under the administration of Adolf Hitler was to seek the ways in order to get rid of the binding provisions of the Treaty of Versailles. It succeeded this duty in a short time, getting rid of the binding provisions of the Treaty of Versailles and desired to expand the territory of Germany by rearming. This situation disturbed the other European states. The Second World War started with the Germany's attempt to occupy the territories of Poland and soon the war broke out among Germany, the United Kingdom and France. After Germany attacked on France, France immediately took a heavy defeat and left Paris into occupation of Germans by announcing it an open city. The Germans occupied Paris on June 14, 1940. Cevdet Dülger, the Consul General of Turkey in Paris meanwhile, prepared a report describing the invasion of Germans in Paris. This report includes important information about the invasion.

Keywords: Germany, France, Second World War, Paris, occupation, Consul General of Turkey in Paris, Report.

Giriş

Tarihin en yıkıcı savaşlarından olan Birinci Dünya Savaşı askerî, siyasi, toplumsal ve ekonomik açıdan gerek galip devletleri gerekse mağlup devletleri olumsuz etkilemiş, ülkelerin altyapılarını çökertmiş, dış borçlarını ödeyemeyecekleri seviyelere yükseltmiş, kitlesel işsizlik yaratmış, enflasyonun aşırı artışına neden olmuş ve tüketim maddeleri yerine askerî ürünlerin üretimini artırmıştır.¹ Savaş sonrası durum bu şekildeyken savaşın galip devletlerinin

¹Emre Ozan, "Birinci Dünya Savaşı ve Uluslararası İlişkiler Disiplinin Doğuşu Üzerine Bir Değerlendirme", *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 7, Sayı: 14, 2014, s. 199.

mağlup devletlere ağır hükümlü antlaşmalar imzalatmaları onları daha da fazla çıkmaza sürüklemiştir.

Birinci Dünya Savaşı sonunda oluşturulan yeni dünya düzeni, galip devletlerin mağlup devletlere imzalatırdıkları ağır antlaşmalar, bazı ülkelerin savaşta beklentilerini tam olarak gerçekleştirememeleri ve bunların neticesi olarak gelişen olaylar İkinci Dünya Savaşı'nın sebeplerini ortaya çıkardı.² Birinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle 28 Haziran 1919'da imzalanan Versay Antlaşması'nın³ Avrupa'da kurduğu statüye Almanya tarafından ilk andan itibaren tepki gösterilmeye başlandı. Almanya bu antlaşmanın kendisini bağlayan hükümlerinden kurtulmaya çalıştı. Savaşın galip devletleri tarafından Versay Antlaşması'nın ortaya koyduğu statünün korunması için alınan tedbirler İkinci Dünya Savaşı'na gidişi engelleyemedi. Bu dönemde 1930'lu yıllardan itibaren Avrupa güçler dengesinde yeni gelişmeler ortaya çıktı. Neticede yeniden müttefik (ABD, Rusya, İngiltere, Fransa) ve mihver (Almanya, Japonya, İtalya) devletler arasında siyasi, askeri ve ekonomik mücadeleler başladı. Çeşitli şekillerde Versay Antlaşması'nın bağlayıcı kayıtlarından kurtulmaya çalışan Almanya'nın askeri ve ekonomik gücü diğer Avrupa devletlerini tehdit eder hale geldi.⁴ Almanya'nın takip ettiği yayılcı politika ve silahlanma çabaları, bu çerçevede yaptığı işgaller İkinci Dünya Savaşı'nı başlattı.

Savaşın Çıkışı ve Paris'in İşgali

1934 yılından itibaren Almanya Versay Antlaşması'nın hükümlerini göz ardı ederek tekrar silahlanmaya ve asker sayısını artırmaya başladı. Almanya'nın bu hareketi İngiltere, Fransa ve İtalya gibi devletleri tedirgin etti.⁵ Almanya 1936 Mart'ında Ren bölgesine asker soktu, 1938 Mart'ında Avusturya'yı kendine ilhak etti. Diğer taraftan yine 1938 ve 1939'da Çekoslovakya'yı önce küçültüp sonra işgal etti.⁶ Yine aynı dönemlerde Litvanya'yı baskı altına alarak Memel'i kendisine terk etmesini istedi. Litvanya, Almanya karşısında boyun eğdi ve burayı Mart 1939'da Almanya'ya verdi.⁷ Başka birçok olayla birlikte Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesi ile İkinci Dünya Savaşı başladı. 1 Eylül 1939 sabahı Alman orduları Polonya'yı işgale başlayınca Polonya fazla

² İkinci Dünya Savaşı'nın sebepleri hakkında bilgi için bakınız: Keith Eubank, *The Origins of World War II*, New York 1969.

³ Versay Antlaşması hakkında bilgi için bakınız: Manfred F. Boemeke, Gerald D. Feldman, and Elisabeth Glaser, *The Treaty of Versailles, A Reassessment after 75 Years*, Publications of The German Historical Institute, Cambridge University Press, United States of America 1998.

⁴ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih 1789-2001*, Der Yayınları, İstanbul 2006, s. 743.

⁵ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1990*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1993, s. 245-246.

⁶ Georges Lestien, Roger Cere, *İki Dünya Savaşı*, Çev. Nihal Önal, Varlık Yayınevi, İstanbul 1966, s. 133-134.

⁷ Armaoğlu, *age.*, s. 289.

dayanamadı. Daha önceki ittifak ve garantilere rağmen İngiltere ile Fransa Polonya'nın yardımına gidemediler. İki devlet hem askeri hem de stratejik açıdan Polonya'ya yardıma gidebilecek durumda değillerdi.⁸ Bu yüzden Almanlar hızla ilerleyerek 14 Eylül 1939'da Varşova'ya geldiler ve 27 Eylül'de şehri ele geçirdiler. 27 Eylül'de Varşova'nın teslim olmasıyla Polonya haritadan siliniyordu. Polonya'nın düştüğü durum Sovyet Rusya'yı da harekete geçirdi ve Sovyet orduları 17 Eylül'de Polonya sınırını aşarak 23 Ağustos 1939 tarihli Alman-Sovyet Antlaşması'nda kendilerine ayrılan yerleri işgale başladılar. Almanya ve Sovyet Rusya, 28 Eylül 1939'da bir antlaşma yaparak Polonya'yı aralarında bölüştüler. Polonya'nın doğusunu Sovyet Rusya, Varşova dâhil batısını ise Almanya aldı.⁹

Almanya ve Sovyet Rusya 28 Eylül'de Moskova'da bir bildiri yayınlayarak Polonya meselesinin Avrupa barışına temelli bir düzen teşkil edecek şekilde düzenlendiğini, artık savaşa devam etmenin gereksiz olduğunu duyurdular. İngiltere ve Fransa'ya barış teklifinde bulundular. Eğer barış teklifi reddedilirse meydana gelecek olaylardan İngiltere ve Fransa'nın sorumlu olacaklarını belirttiler. Buna Fransa 7 Ekim'de ve İngiltere 12 Ekim'de cevap vererek barış teklifini reddettiler. Fransa gerçek barış yapılıncaya kadar silahı bırakmayacağını belirtti. İngiltere ise Çekoslovakya ve Polonya'ya karşı yapılan yanlışları düzeltilmesini istedi. Bu durum Almanya ve Rusya'nın tekliflerinin İngiltere ve Fransa tarafından reddedilmesi demektir.¹⁰ Neticede de Polonya'nın işgali sürecinde İngiltere ile Fransa Almanya ve Rusya'nın barış teklifini reddettikleri gibi Almanya'ya savaş ilan ettiler.¹¹ Böylece İkinci Dünya Savaşı başladı.

Barış tekliflerinin reddedilmesi üzerine Almanya İngiltere ve Fransa'ya dönmeye karar verdi. Fakat bu kararı hemen yürürlüğe koyamadı. Askerî yöneticiler Fransa ile savaşın kolay olmayacağını söylüyorlardı. Fransa'ya saldırmadan önce Norveç devre dışı bırakılmıyordu. Çünkü savaşın çıkması ile birlikte İngiltere Birinci Dünya Savaşı'nda yaptığı gibi Almanya'yı denizden abluka altına alabilirdi. Bu ablukaya karşı koyabilmek için Alman Deniz Kuvvetlerinin Norveç fiyortlarında denizaltı üslerine ihtiyacı vardı. Bunun üzerine 9 Nisan 1940'da, Alman kara, deniz ve hava kuvvetleri harekete geçerek kısa sürede Danimarka ve Norveç'i işgal ettiler. Böylece Almanya doğusu ve kuzeyini güvence altına aldı.¹²

Almanya doğusu ve kuzeyini güvenli hale getirdikten sonra artık batıya, Fransa ve İngiltere'ye dönebilirdi. Nitekim 10 Mayıs 1940 sabahı erken saatlerde Alman orduları Belçika ve Hollanda'ya girdiler. 15 Mayıs'ta Hollanda, 27

⁸ Armaoğlu, *age.*, s. 361.

⁹ Uçarol, *age.*, s. 743-744; Armaoğlu, *age.*, s. 362.

¹⁰ Armaoğlu, *age.*, s. 362.

¹¹ Raymond Aubrac, *The French Resistance 1940-1944*, Paris 1997, s. 8.

¹² Uçarol, *age.*, s. 745; Armaoğlu, *age.*, s. 365-366.

Mayıs'ta Belçika Almanya'ya teslim oldu. Bu sırada savaş başlar başlamaz İngiltere ve Fransa Belçika'ya asker soktukları için bunlar da Almanya ile şiddetli bir çatışmaya başladılar. Fakat Almanlar müttefik cephesini ikiye ayırmışlardı. Almanlar Manş kıyılarına çekilen müttefik birliklerini Dunquerque'de muhasara ettiler. Burada şiddetli çatışmalar oldu. Müttefik birlikleri geri çekilmek zorunda kaldılar. Diğer Alman birlikleri güneye doğru ilerlemelerine devam ederek 14 Haziran 1940'ta Paris'e girdiler ve şehri işgal ettiler.¹³

Almanların Paris'i işgal etmeleri Fransa için pek çok sorunu da beraberinde getirdi. Paris'teki Fransız Hükümeti ve Büyükelçilikler şehirden ayrıldılar. Daha şehir işgal edilmeden önce 10 Haziran'da Fransız Hükümeti Paris'ten ayrıldı. Arkasından hükümet gelişen Alman işgalleri ve diğer birtakım sebeplere göre önce Tours'a, Tours'tan sonra Bordeaux'a yerleşti. Bordeaux'dan da Vichy'e taşındı. Vichy geçici başkent yapıldı.¹⁴

İşgal ile birlikte Fransa'da hükümet değişikliği oldu. 16 Haziran'da Paul Reynaud başkanlığındaki hükümet istifa etti ve Mareşal Pétain başkanlığında yeni bir hükümet kuruldu.¹⁵ 17 Haziran 1940'ta kurulan Pétain Hükümeti mütareke istedi ve Almanya ile 22 Haziran 1940'ta Compiègne Ormanı'nda mütareke imzaladı.¹⁶ Mütarekenin imzalanması için seçilen yer oldukça önemli idi. Çünkü mütareke Hitlerin ısrarı ile Paris'in 80 km kuzeyinde Compiègne yakınındaki Rethondes'de Almanya'nın 11 Kasım 1918'de Birinci Dünya Savaşı sonunda mütareke imzaladığı aynı vagona imzalandı ve Almanlar bu vagonu Berlin'e götürdüler. Böylece Almanya Fransa'dan 1918'in intikamını almış oldu.¹⁷ Fransız Alman mütarekesi 25 Haziran'da her iki tarafça resmen onaylandı.¹⁸ Pétain Hükümeti tarafından mütareke imzalandığında Fransa'nın önemli bir kısmı Alman birlikleri tarafından işgal edilmişti.¹⁹

Mütarekenin imzalanması ile Almanya, Fransa'da bağımsız bir hükümet bulunmasını kabul etti. Bu hükümetin bulunmasını kabul etmesinin sebebi İngiltere'yi yalnız bırakmak ve ona makul bir barış ümidi vermektir. Mütareke ile Fransa'nın kuzey yarısı ve Atlantik kıyıları Almanya'nın işgaline bırakıldı. Geri kalan kısımda, merkezi Vichy'de olan bir Fransız Hükümeti bulunacaktı. Fransa 400.000 kişilik bir işgal ordusunu besleyecek ve Almanların ele geçirdikleri 1.5

¹³ Armaoğlu, *age.*, s. 366-368; Uçarol, *age.*, s. 745.

¹⁴ Bertram M. Gordon, *Historical Dictionary of World War II France: The Occupation, Vichy, and the Resistance, 1938-1946*, United States of America 1998, s. 361, 376.

¹⁵ Pmh Bell, *The Origins of The Second World War in Europe*, New York 1986, s. 270; Martin Gilbert, *Second World War*, London 1989, s. 97; Gordon, *age.*, s. 280.

¹⁶ Bell, *age.*, s. 270; Gordon, *age.*, s. 280, 376; Armaoğlu, *age.*, s. 368.

¹⁷ Colin Nettelbeck, *War and Identity: The French and The Second World War An Anthology of Texts*, London 1987, s. 23; Gordon, *age.*, s. 11, 83-84; Armaoğlu, *age.*, s. 368.

¹⁸ Aubrac, *age.*, s. 9; Gordon, *age.*, s. 376.

¹⁹ Nettelbeck, *age.*, s. 29.

milyon Fransız askeri Almanya'nın elinde rehin tutulacaktı. Almanya, Fransız donanmasını da almıyordu. Fakat donanma bir limanda kontrol altında tutulacaktı. Ancak Almanların Fransız donanmasına el koymasından korkan İngiltere, 3 Temmuz 1940'da, büyük kısmı Cezayir'de Mers el-Kebir'de bulunan Fransız donanmasını bombalayarak batırdı.²⁰

Alman - Fransız mütarekesi ile Fransa ikiye bölünmüş oldu. Alsace ve Moselle bölgeleri Almanya'ya ilhak edildi. Ülkenin kuzey tarafı Alman ordusu tarafından işgal edildi, güneyi ise Mareşal Petain'in Vichy'de kurduğu hükümet tarafından yönetilmeye başlandı. Mütarekenin şartları Fransa için oldukça küçük düşürücü idi. Bu durum karşısında Fransız vatandaşları arasında hemen bir huzursuzluk ve başkaldırı fikri ortaya çıktı.²¹

Almanların Fransa'ya saldırımları ve Paris'in işgali dönemine bakıldığında bu durumun Fransa açısından çok zor bir süreç olduğu görülmektedir. Almanlar daha Mayıs - Haziran 1940 tarihlerinde batı cephesinde taarruza başladıklarında Fransız sivil vatandaşları önlerinde kaçmaya başlamışlardı. Mayıs 1940'daki iyimser haberlerle birlikte Alman ilerleyişine karşı konulacağı noktasındaki açıklamalar ve halkın yerinde kalması konusundaki resmi emirlere rağmen Fransa'nın kuzeyindeki sivil halk yollara düşüp ellerine geçirdikleri çantalara eşyalarını koyup doluştukları vagonlar, otomobiller, at arabaları v.s. ile güneye doğru kaçıyor. Paris'te Almanların hava bombardımanını gören sivil halk kalabalıklar halinde şehirden ayrılıyordu. 28 Mayıs - 10 Haziran tarihleri arasında sıklıkla çoğunluğunu kadınların ve çocukların oluşturduğu birçok aile tren istasyonlarını dolduruyor şehirden ayrılabilme ümidi ile kendilerine bir yer bulmaya çalışıyor. Şanslı olan az sayıda kişi Fransa'nın güney batısına giden trenlerde yer bulabiliyor, çoğu şehirden ayrılabilme için yürümek zorunda kalıyordu. Bu yüzden 10 Haziran'a gelindiğinde Paris boş bir şehir görünümü almıştı.²² Şehirden iki milyon kişi kaçmış, işgal esnasında geriye Alman hoparlörlerinin sesi ile uyanan ve akşam saat 20.00'deki sokağa çıkma yasağı ile evlerine çekilen yedi yüz bin kişi kalmıştı.²³

Paris'te bu süreçte yaşanan kargaşa Paris Polis Müdürü Roger Langeron'un ifadelerinden de anlaşılmalıdır. Roger Langeron şehirde Alman taarruzları sırasında yaşanan kargaşayı şöyle anlatıyor:

"11 Haziran Salı sabahı Paris güne yoğun bir dumanla uyandı. Sokakları görmek neredeyse imkânsızdı. Toplanan kalabalıklar sokaklarda birbirlerine sorular soruyorlardı. Fransız birlikleri geri çekilmeden önce levazımlarını yakıtılar mı, ya da Almanlar ilerleyerek onları tabriş mi ettiler? Herkes açısından en ciddi problem zihinsel kaşık karışıklığı idi. Herkes bizim askerlerimiz ne oldu, onlar neredeler diye düşünüyordu. Siyah gökyüzü"

²⁰ Armaoğlu, *age.*, s. 368.

²¹ Aubrac, *age.*, s. 9.

²² Gordon, *age.*, s. 126-127.

²³ Gilbert, *age.*, s. 94.

belirsizlik ve şüphe yaratıyordu. Biz bu esnada şehre oldukça yakın olan petrol depolarının Almanlar tarafından gece boyunca bombalanarak ateşe verildiklerini öğrendik. Bu arada Paris'ten toplu göç önemli ölçüde arttı. Boulevard du Palais'deki pencereden at arabalarının, yük arabalarının, bisikletlerin, yayaların, sığırların, köpeklerin ve çiflik hayvanlarının aralıksız gidişlerini izleyerek izledim. İnsanlar üzerlerine yataklar, arkasına çantalar bağladıkları arabaları, kıymetli eşyalarını aceleyle toplayıp binebildikleri taşıtları doldurmuşlardı. Sonunda cuma günü beklenen felaket geldi. Alman birlikleri Paris'i işgal ettiler. Karargâhları Crillon oteline yerleşti. Biz onların önünde nasıl bir durumla karşı karşıya kalacağımızı merak ettik. Onlar bize karşı sert ve acımasız mı olacaklardı? Ben kendimin çok muhtemelen tutuklanıp hemen Almanya'ya gönderileceğimi düşündüm."²⁴

14 Haziran'da Alman kuvvetleri Paris'e girerlerken sabah saat 06.30'da Alman askeri araçları da Place de la Concorde meydanına ulaştılar. Alman komuta heyeti Crillon oteline yerleşti. Bu sabah yani 14 Haziran sabahı büyük bir gamalı haç bayrağı Arc de Triomphe'den aşağı asıldı. Saat 09.45'de askeri bando eşliğinde Alman General von Kluge'nin komuta ettiği Dördüncü Ordu, Kasım 1918'deki Fransız zaferinin kutlamalarının yapıldığı Champs Élysées'e düzenli adımlarla yürüyerek geldi. Bir ya da bir saat on beş dakika sonra saat 11.00'de Alman kumandanı Paris Polis Müdürü Roger Langeron'u çağırdı ve aktif olarak çalışan bütün emniyet görevlilerinin dosyalarını kendilerine teslim etmesini emretti. Kumandanın sert tavrına karşı Langeron bu dosyaların daha önce Paris'ten götürüldüklerini söyledi. Bu arada işgal dolayısı ile Almanlar tarafından kutlamalar ve resmigeçit töreni yapıldı.²⁵ Fransız vatandaşları Alman askerlerinin bu törenlerini izlediler.²⁶

Almanlar 14 Haziran'da, Paris'i işgal ettikten sonra Paris'teki Büyükelçiliklerini yeniden açtılar, Alman Büyükelçiliği Eylül 1939'da tarafların birbirlerine karşı savaş açmaları dolayısıyla kapatılmıştı. Bu şekilde 14 Haziran 1940'da Paris Almanlar tarafından işgal edildikten sonra Alman Büyükelçiliği de yeniden açılmış oldu. Almanya tarafından Otto Abetz, Paris'e büyükelçi olarak atandı. Abetz'in görevi Alman işgal kuvvetleri ile diğer birimler arasında irtibatı sağlamaktı.²⁷

1940 yılı Haziran ayında Fransa tarihteki en büyük yenilgilerinden birisini aldı. Yukarıda da değinildiği üzere Almanlar 14 Haziran'da Paris'e girdiklerinde paniğe kapılan milyonlarca Fransız erkek, kadın ve çocuk güneye doğru kaçtı. Böylece paniğe kapılmış olan Fransız vatandaşları yerlerinden oldular.²⁸ Fransız halkının çoğunluğu ülkenin mağlup olup işgal edilmesi karşısında şaşkınlık yaşamış ve aşağılık hissine kapılmıştı. Almanlar mütareke hükümlerine göre kendi emirlerini açıkça uygulamaya başladıklarından dolayı işgal bölgesindeki

²⁴ Donald D. Wall, *Nazi Germany and World War II*, Canada 2003, s. 156.

²⁵ Gilbert, *age.*, s. 94.

²⁶ Gilbert, *age.*, s. 96.

²⁷ Gordon, *age.*, s. 158-159.

²⁸ Aubrac, *age.*, s. 8.

insanlar kendi yaşamları, konuşmaları ya da hareketlerinin serbestliği konusunda belirli kontrollere tabi tuttular. Ulusal gelirin yarısından fazlasına denk gelen işgal masrafları, motorlu araçlar ve ısınma için yakıt kıtlığına, yiyecek kıtlığına ve kâğıt kıtlığına yol açtı. İşgalin ilk evreleri sırasında Paris’de Alman ordusu disiplinli ve iyi davranışları ile şöhret yapmıştı. Fakat gri-yeşil üniformalı askerlerin birdenbire her yerde ortaya çıkmaları, onların Fransız binalarına siyah gamalı haçlı kırmızı bayraklar astıklarının görölmesi ya da Fransızca sokak tabelalarının Almancaya çevrilmesi, Fransız saatlerinin Berlin saat dilimine göre ayarlanması halkta tedirginliğe sebep oldu. İşgal sırasında Paris’te sadece Alman ordusunun mevcudiyeti yoktu. Almanlar şehirde hemen kendi yönetim mekanizmalarını yerleştirdiler. Büyükelçi atadılar, propaganda için ofisler açtılar, sansür uyguladılar, ekonomiyi kontrol etmeye ve demografik yapıyı v.s. düzenlemeye çalıştılar. Alman ordusu ve sivil yönetiminden başka gizli devlet polisi, Nazi gizli polisi ve güvenlik örgütleri geniş bir iletişim ağı kurdular.²⁹

Almanlar işgal sırasında etkin propaganda faaliyetine de giriştiler. Almanlar açısından işgali kabul ettirebilmek için en önemli enstrüman propaganda idi. Bu yüzden Paris’te bir propaganda birimi oluşturdular. Etkin şekilde propaganda yapmaya başladılar.³⁰

Almanlar Paris’i kendi askerleri için bir dinlenme ve rehabilitasyon merkezi olarak da kullandılar. Adolf Hitler işgalden sonra şehri bir turist gibi ziyaret etti. Alman askerleri askeri marşlar eşliğinde Champs Elyées’de düzenli olarak geçit törenleri yaptılar. Alman askerlerine metroya ücretsiz binmeleri için izin verildi. Yine onlar için sinema gösterimleri düzenlendi, gece kulüpleri ve restoranlardan özel rezervasyonlar yapıldı. Bunların dışında başka etkinlikler de düzenlendi. Aslında Almanlar ve onların müttefikleri için işgal altındaki Paris’te yaşam oldukça iyi iken Fransız sivil vatandaşları açısından durumun aynı olduğunu söylemek pek mümkün değildi. Fransız sivillerin çoğu yiyecek miktarındaki azalmadan dolayı sıkıntı yaşamaktaydılar. Birçok kişi kırsal kesimdeki arkadaşlarından ya da akrabalarından yiyecek istemek zorunda dahi kalabiliyordu. Önceden Alman bombardımanı sırasında hayatını kaybeden siviller olduğu gibi işgalin sonraki aşamalarında hayatını kaybeden siviller de oluyordu.³¹

Almanlar Paris’te yaşamı normale döndürmeye yönelik çalışmalar da yaptılar. şöyle ki işgal sırasında 14 Haziran’da şehre girdiklerinde onu bir hayalet şehir gibi boş olarak bulmuşlardı. Birçok kişi daha kendileri girmeden şehirden ayrılmıştı. Mütarekenin imzalanmasından sonra Fransız göçmenleri şehre geri dönmeye teşvik ettiler ve Paris’i eski haline döndürmeye çalıştılar. Gece kulüplerini yeniden açtılar, savaş öncesi günlerdeki kültürel aktivitelerin

²⁹ Nettelbeck, *age.*, s. 31-32.

³⁰ Gordon, *age.*, s. 163.

³¹ *age.*, s. 273.

çoğunun yeniden yapılmasına imkân sağladılar.³² Böylece şehirde sosyal ve kültürel hayat yeniden canlanmaya başladı.

Almanlar ile Fransızlar arasında Fransız mültecilerinin geri dönüşü ile ilgili görüşmelerde yapıldı. Mütareke imzalandıktan sonra temmuz ve ağustos aylarında iki tarafın ilgili makamlarının yaptığı görüşmeler neticesinde 1940 Eylül'üne kadar çoğu sivil Alman işgali altında bulunan bölgedeki yerlerine geri döndüler.³³ Böylece Paris'in nüfusu her geçen gün artmış oldu.

İşgal Sırasında Türkiye'nin Paris Başkonsolosu

İkinci Dünya Savaşı yıllarının önemli bir kısmı ve Paris'in işgali sırasında Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Behiç Erkin, Başkonsolosu ise Cevdet Dülger idi.

1939 - 1943 yılları arasında Türkiye'nin Paris Büyükelçiliği görevini yapan Behiç Erkin³⁴ 13 Ağustos 1939'da görevine başladı.³⁵ 30 Ağustos 1939'da Elize (Élysée) Saray'ında Fransa Cumhurbaşkanı Albert Lebrun'a itimatnamesini sundu.³⁶

Behiç Erkin 13 Ağustos 1939'da Paris'teki görevine başladıktan sonra 1 Eylül 1939'da Alman ordularının Polonya'ya saldırması ile İkinci Dünya Savaşı başladı. Ardından da mihver ve müttefik devletler birbirlerine savaş ilan edince harp daha geniş alana yayıldı. Almanya Polonya meselesini halledince İngiltere ve Fransa'ya yöneldi. İngiltere ve Fransa'ya saldırmadan önce Danimarka ve Norveç'i işgal etti. Danimarka ve Norveç'i işgal ettikten sonra Belçika ve Hollanda'yı işgal ederek İngiltere ve Fransa'ya saldırdı. İngiltere'ye karşı yapmış olduğu hava harekâtında başarısız olsa da Fransa'yı kısa süre içinde mağlup etti. Fransa Almanya karşısında mağlup olunca Almanlar 14 Haziran 1940'da Paris'i işgal ettiler.³⁷

İşgal sırasında Paris'te bulunan Başkonsolos Cevdet Dülger şehirde yaşananları anlatan detaylı bir rapor hazırladı. Almanların Paris'i işgal etmeleri ile ilgili olarak Başkonsolos Cevdet Dülger'in hazırlamış olduğu rapora bir ön bilgi olarak Büyükelçi Behiç Erkin'in hatıratında da işgalle ilgili bazı bilgiler yer almaktadır. Erkin'in hatıratında bahsettiği olaylar Almanların Paris'i işgal etmelerinden bir iki hafta öncesine rast gelmektedir.

³² *age.*, s. 272.

³³ *age.*, s. 127.

³⁴ Behiç Erkin'in Paris Büyükelçiliği hakkında geniş bilgi için bakınız: Behiç Erkin, *Hatırat (1876-1958)*, Hazırlayan: Ali Birinci, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010, s. 427-584.

³⁵ *age.*, s. 427; Emir Kıvrıkcık, *Büyükelçi*, GOA Yayınları, İstanbul 2007, s. 15.

³⁶ Erkin, *age.*, s. 432-436.

³⁷ Armaoğlu, *age.*, s. 361-369.

Almanların Paris'e saldırmaları ile ilgili Behiç Erkin'in hatıratındaki ifadelere göre; 3 Haziran 1940'da saat 13.30'da Paris'e yönelik müthiş bir Alman bombardımanı başlamıştı. Kırk dakika süren bombardıman oldukça şiddetli idi. İki yüz Alman bombardıman tayyaresinin katıldığı saldırıda Renault ve Citroén fabrikaları bombalanmış, bombardıman sırasında bin küsur ölü ve iki bin küsur yaralı olduğu ilan edilmişti.* Bu esnada Türk Büyükelçiliğinin takriben üç yüz metre yakınına düşen bombalar dahi olmuş, büyükelçiliğın pencere ve camları sarsılmıştı. Ertesi gün İran elçisi Sepahbodi perişan bir halde Behiç Erkin'i ziyaret etmiş ve ne yapacağını sormuştu. Behiç Erkin de İran elçisine Allah'a tevekkülden başka yapacak bir şey olmadığını söylemişti.

Bu olaydan sonra 8 Haziran akşamı Fransa'nın eski Ankara Büyükelçisi M. Henri Ponsot**, Behiç Erkin'i yemeğe davet etmişti. Behiç Erkin yemekteki havaya bakarak Fransa'nın Almanya karşısındaki durumunun pek de iyi olmadığını izlenimini edinmişti.

Behiç Erkin'in hatıratında Almanların 3 Haziran'da Paris'e bir saldırı düzenleyip şehri bombalamaları ile ilgili yukarıdaki bilgiler yer alırken, Türk Büyükelçiliğinin işgal öncesinde Paris'ten taşınması hakkında bilgiler de bulunmaktadır. Bu konudaki bilgilere göre de; 9 Haziran 1940 Pazar günü öğleden önce Behiç Erkin, bürosunda hususi bir mektup yazmakla meşgulken her taraftan gelen heyecanlı haberler sükûnetini bozmuştu. Bu arada kendisi birkaç gün önce Madame Jean Brunhes'te rast geldiği yaşlı bir kadın tarafından 3 Haziran bombardımanının bahçesinde meydana getirdiği tahribatı göstermek için çaya davet edilmişti. Buraya gitmek niyetinde iken ne olur ne olmaz, elçilikten ayrılmayayım diye düşünüp davete icabet etmekten vazgeçmişti. Aynı gün büyükelçilikte iken akşam saat 20.00'de Büyükelçi M. Ponsot, kendisini ziyaret etti. Fransız Hükümetinin bu sabah Paris'i terk ettiğini, elçiliklerin Paris'i terk etmeleri maksadıyla yazılan tamimin gönderilmesi için Dışışleri Bakanlığında adam bulunmadığından, birisini gönderip tamimi aldırmasını söyledi. Behiç Erkin'de söz konusu tamimi aldırtdı. Tamimde; Papalık Büyükelçisi'nin, Fransa Dışışleri Bakanlığı Sekreter Yardımcısı'na müracaatını müteakip, Cumhuriyet Hükümeti'nin diplomatik işleri şefleri ve kendilerine eşlik edecek kişilerin Paris'i terk edip taşraya yerleşmelerinde bir sakınca görmediği, Paris'i terk etmesi halinde Türkiye Büyükelçiliği için Indres ve Loire (Indre-et-

* Büyükelçi Behiç Erkin hatıratında 3 Haziran bombardımanının da bin küsur ölü ve iki bin küsur yaralı olduğunun ilan edildiğini belirtmektedir. Bu konuda araştırma eserlerde daha az ölü ve yaralı sayısı verilmektedir. Martin Gilbert, *Second World War* isimli eserinde 3 Haziran bombardımanında toplamda iki yüz elli dört kişinin öldüğünü, bunların yüz doksan beşinin sivil geriye kalanının ise asker olduğunu belirtmektedir. Ölen siviller arasında birçok okul çağında çocuğun bulunduğunu da ifade etmektedir. Gilbert, *age*. s. 85.

** M. Henri Ponsot 21 Mart 1936-24 Ekim 1938 tarihleri arasında Fransa'nın Ankara Büyükelçiliği'ni yapmış, Fransa'nın Türkiye'deki 64. Büyükelçisidir. <http://www.ambafrance-tr.org/1525-ten-itibaren-Buyukelciler> (Erişim Tarihi: 11.03.2015).

Loire) bölgesinin Cérelles şehrindeki Baudry Şatosu'nda sınırlı bir yerleşim imkânı sağlandığı belirtilmekteydi.

Bu tamim üzerine Behiç Erkin yollarda kalabalıktan ve Alman hava hücumlarından kurtulmak maksadıyla 9 - 10 Haziran gecesi Paris'i terk etmeye karar verdi. Kendisi ve maiyeti Paris'ten ayrılacakken büyükelçilikte İkinci Kâtip Şevket Utkuman ile kapıcı ve güvenlik görevlisi İsviçreli Ernest kalacaktı. Başkonsolos Cevdet Dülger de önce elçilikle beraber gitmek istediyse de Behiç Erkin Paris'teki Türk vatandaşlarının himayesi için başkonsolosluğu orada bıraktı. Ardından da kendisi, müsteşar, başkâtip ve eşi, bir ikinci kâtip, iki üçüncü kâtip, ataşemiliter ve muavini ile eşleri, mahalli kâtipler ve hizmetçiler, toplam yirmi kişi iki kafile halinde hazırlanan araçlarla biri gece saat 01.00'de diğeri saat 02.20'de büyükelçiliği terk ederek Tours şehrine yol aldılar.³⁸ Paris - Tours yolunda sağda solda otomobiller, arabalar, hatta çocuk arabasına kadar her türlü vasıta ile yola dizilen muhacir halk acınacak bir halde idi. Hükümetin bu yoldan muhacir geçmemesi için aldığı tertibat netice vermemişti.

Tours şehrine giden Türkiye Büyükelçilik yetkilileri burada ciddi kargaşanın bulunduğu izlenimini edindiler. Öğleye doğru Tours'a vardıklarında şehir adeta mahşerden bir günü andırıyordu. Her taraf muhacir dolu idi. Türk heyeti şehir vardıktan sonra Tours'a on beş kilometre mesafede bulunan ve kendilerine tahsis edilen Baudry Şatosu'nu bularak şatoya yerleşti. Burada çok kısa süre kaldıktan sonra Behiç Erkin, Fransa Dışişleri Bakanlığında 14 Haziran sabahı yeni bir telgraf aldı. Telgrafta hükümetin Bordeaux'ya nakline karar verildiği, kendilerinin de oraya gitmeleri gerektiği bildiriliyordu. Bu yüzden Behiç Erkin maiyeti ile 14 - 15 Haziran gecesi saat 01.15'te Tours'dan Bordeaux'a hareket etti. Saat 13.00'de Bordeaux'a vardılar ve kendilerine tahsis edilen şatoya yerleştiler.³⁹ Bundan sonra Türkiye Büyükelçiliği 30 Haziran'a kadar çalışmalarını Bordeaux'da sürdürdü. 1 Temmuz'da Almanların Bordeaux'a girmeleri muhtemel olduğundan 30 Haziran 1940'da Bordeaux'dan La Bourboule'ye taşınmak zorunda kaldı. Türkiye Büyükelçiliği son olarak da 10 Temmuz'da La Bourboule'den Vichy'e taşınarak savaş sırasında çalışmalarını burada sürdürdü.⁴⁰

Büyükelçi Behiç Erkin'e göre Fransa'nın savaşta Almanlara karşı ani bir şekilde mağlup oluşundan, tarihte büyük kahramanlıkları bulunan Fransız milletinin 1939 - 1940 harbini bu kadar çabuk kaybetmesinden, 1918'den 1940'a kadar gelip giden bütün kabine üyeleri ile orduyu idare edenler mesuldür. Ordu işgal ve manevi harbe hazır değildi. 3 Eylül 1939 ve 10 Mayıs 1940 tarihleri

³⁸ Erkin, *age.*, s. 454-457.

³⁹ *age.*, s. 458-461.

⁴⁰ Çiğdem Karayemiş, *Türkiye'de Demiryolu'nun Gelişimi ve Behiç Erkin Bey*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2012, s. 142; Bu süreç hakkında geniş bilgi için bakınız: *age.*, s. 470-573.

arasında devam eden harp süreci Fransız ordusunun maneviyatını tamamen bozmuştu. Siyasi partilerin ve özellikle komünistlerin bu işte büyük etkileri olmuştu. Herkes bu savaşın kendi harbi olmadığı, diğer bir sınıf için boşuna yapıldığı düşüncesindeydi. Öğretmenler gençlere askerlik aleyhtarı fikirler aşılamışlardı. Buna rağmen çok iyi savaşan kıtalar olsa da Fransa modern ve makineli bir harbe hazır olmadığından, Almanların yıldırım harbi ve hava üstünlüğü askerin maneviyatını çok çabuk kırmıştı.⁴¹

Bu dönemde Türkiye'nin Paris Başkorsolosu Cevdet Dülger idi. Cevdet Dülger, 9 Ağustos 1939'da Paris Başkorsololuğu görevine atandı ve 30 Nisan 1942 tarihine kadar aynı görevi sürdürdü.⁴² Cevdet Dülger'in de göreve atandığı ve görev yaptığı süreçte Behiç Erkin'in gibi tarihsel olarak İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı ve Paris'in işgal altında olduğu dönemlere rastlar. Yukarıda Behiç Erkin'in hatıratında da ifade edildiği üzere Paris işgal edilmeden hemen önce Büyükelçi Behiç Erkin ve maiyeti şehirden ayrılmış, ancak ayrılırken Türk vatandaşlarının himaye edilip korunabilmeleri için konsolosluğun burada kalmasını istemişti. Başkorsolos Cevdet Dülger'de Paris'te kalmıştı.

Cevdet Dülger işgal sırasında Paris'teki Türk vatandaşlarının himayesi ve şehirdeki Türk öğrencilerinin sevinde gösterdiği fevkalade hizmetlerden dolayı bir derece terfi etti.⁴³

Cevdet Dülger 14 Haziran 1940 sabahı Almanların Paris'i işgalini görmüş ve bu konuda da bir rapor hazırlamıştı. Dülger raporunda Almanların Paris'i nasıl işgal ettiklerini anlatmakla birlikte mesele hakkında bir takım değerlendirmelerde de bulunmaktaydı. Dülger işgal hakkında değerlendirme yaparken; "Fransa'nın birden bire yıkılması beni ne kadar müteessir etti ise de sevgili yurdumuz itibari ile de o kadar düşündürdü" demektedir. Dülger'e göre; Fransa'nın bu yıkılışı askeri bir mağlubiyet değil orduyu teşkil eden bütün milletin savaşmak istemeyerek memleketi düşman istilasına terk etmesiydi.⁴⁴ Bu yüzden Fransa'da kahve, lokanta, otel garsonlarından, nakliye vasıtaları müstahdeminden, sanayiciden, köylüden başlayarak bilhassa gençlik yetiştirmekle görevli olanlar da, memurlar da, ordu da çok sıkı bir inzibat ve küçükten büyüğe hürmeti temin edebilmek gerekliydi. Vatandaşlara zararlı fikirler verebilecek hususların önüne geçilmeli, birlik ve beraberlik fikrini uyandırarak ülkede müşterek bir kanun tesis edilmeliydi.⁴⁵ Neticede Dülger'e göre Fransa'nın bu ani yenilgişinin sebebi toplumun iyi yetiştirilmemesi, ülkede birlik ve beraberlik fikrinin olmaması idi.

⁴¹ *age.*, s. 465.

⁴² <http://paris.bk.mfa.gov.tr/MissionChiefHistory.aspx> (Erişim Tarihi: 06.03.2015).

⁴³ Erkin, *age.*, s. 474-475.

⁴⁴ Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE), Kutu (K.) 148, Gömlek (G.) 32, Belge (B.) 32-14001.

⁴⁵ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-15001.

Cevdet Dülger Fransa'nın düştüğü durumla ilgili bu değerlendirmeyi yapmakla birlikte 1939 - 1940 tarihlerinde meydana gelen harplerin askeri bakımdan ziyade içtimai açıdan ele alınması,⁴⁶ her milletin vakit kaybetmeden bu harbin verdiği tecrübeleri göz önüne alarak vatandaşlarını birlik fikri etrafında çok sıkı bağlarla bağlaması, mevcut tehlikeye karşı kendisini tehdit eden diğer milletlerin sahip oldukları içtimai silahla teçhiz etmesi gerektiği üzerinde de durmaktaydı.⁴⁷

Başkonsolosun İşgal Hakkındaki Raporu*

İşgal Öncesi Durum

Hükümetin ve büyükelçiliklerin 10 Haziran'da Paris'ten ayrılmalarına karar verildi. 10 Haziran'dan itibaren Paris büyük bir süratle tahliye edildi. Bakanlıklar ile resmi binalar ve bankaların tahliyesine tahsis olunan otobüsler ortadan kayboldu. 11 Haziran'da hususi otomobillerden ve hatta taksilerden eser kalmadı. 12 Haziran'da şehirde hükümet otoritesinden eser kalmadı.

11 - 12 Haziran günleri bütün harp sanayi ve kimya müesseseleri, mühimmat ve erzak depoları, askerî garnizonlar, tayyare motoru ile tank yapan Renault ve Citroén fabrikaları, Paris'in batısında ve güneybatısındaki bütün otomobil, motosiklet vesaire fabrikaları derhal tahliye edildiler. Naklolunmayan makineler ve radyo merkezleri tahrip edildiler.⁴⁸

Askeri Valilik 13 Haziran sabahında Invalides'i* tahliyeye başladı ve Paris'in batısında bulunan petrol depolarını ateşe verdi. Bu depolardan çıkan yoğun duman Paris'i bütün gün kesif ve siyah bir dumana boğdu.⁴⁹

Bu sırada şehirde hükümet ve şehir mümessili olarak Vali Mösyö Achille Villey-Desmeserets ile Polis Müdürü Roger Langeron'dan başka kimse kalmamıştı.⁵⁰

Alman kuvvetlerinin başkentin kapısına yaklaştıklarını duyuran matbuatı okuyan ve bilhassa radyoda, Paris'in önünde, içinde ve arkasında müdafaa

⁴⁶ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-16001.

⁴⁷ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-17001.

* Bu rapor aslına uygun olarak mahiyet ve içeriğinde herhangi bir değişiklik yapılmadan kullanıldı. Ancak rapor içerisinde bazı başlıklar altındaki bilgilerde konu akışına göre uyumluluk açısından yer değişikliği yapıldı. Zaman zaman da dil olarak bazı sadeleştirmelerde bulunuldu.

⁴⁸ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-001

* Musée de l'Armée Invalides, Paris'in merkezinde, içinde çok sayıda farklı yapı bulunduran, Fransa'nın askeri tarihi ile ilgili bir binadır. Bu gün ağırlıklı olarak askeri müze olarak kullanılmaktadır. <http://www.musee-armee.fr/en/venue-hire/terms.html> (Erişim Tarihi: 12.03.2015).

⁴⁹ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-1001.

⁵⁰ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-1001.

edileceğini işiten halk görülmemiş bir korku ve telaşa kapıldı. Şehrin ünlü kapılarından “Porte Maillot” civarında terk edilmiş taksilerin bulunduğu, şoför ve benzin bulanların bu vesaitten istifade edecekleri şayiasını işiten halk, mezkûr meydana koşuyor, metruk taksileri benzin yokluğundan çalıştıramıyor, tekrar istasyonlara ve yollara dökülüyordu. Bu yüzden Lyon, Austerlitz, Orsay ve Montparnasse garları yüz binlerce halkın hücumuna uğradı. 10 - 13 Haziran gecelerini istasyonlarda ve açıkta geçiren halk trene binmekten ümitsiz bir halde yaya olarak yollara döküldü. Kendi kaderine terk edilen halkın bu toplu göçü tarihte görülmemiş bir telaş ve inzibatsızlık içinde başladı. Bu sebeple istasyonlarda yaralananlar, çocuklarını ve eşyalarını kaybedenler oldu.

Halkın bu korku ve telaşına kapılan talebemiz de konsoloslukta toplanarak ne şekilde olursa olsun bir vasıta bularak kendilerini elli kilometre güneye atmakta ısrar ettiler.⁵¹ Bu konuda malumu devletleri olduğu ve 12.06.1940 tarihli telgrafta arz edildiği üzere Vali Mösyö Villey, Paris ve civarında beş taksi bulmakta zorlandığını söyledi. Gelmelerini son derece arzu ettiği Türk talebesinin Mösyö Massigli'nin* ısrar ve teminatıyla buraya geldiklerini tekrar ederek mesele ile ilgili maiyetine birçok emir verdiği halde sorunu çözemeyerek aczini gösterdi.⁵²

Paris'in Teslimi

Alman kaynaklarına göre; Paris'e yaklaşan Ordu Kumandanı Topçu Generali Georg von Küchler, 13 Haziran Perşembe günü Paris Askeri Valisine şehrin teslimi hakkında görüşülmek üzere saat 18.00 ile 20.00 arasında Saint Denis'nin kuzeyinde ve Paris-Dunkerque, Paris-Calais yollarının ayrıldığı mahalle murahhasların gönderilmesine dair radyo telgrafı göndermiştir. Alman murahhaslarının mezkûr mahalle belirtilen saatte gitmelerine rağmen Fransız murahhasların gelmemesi yüzünden teslim müzakeresi neticesiz kalmıştır. Alman Karargâh-ı Umumisinin “14 Haziran sabah saat 09.00'da şehir teslim edilmediği takdirde ordunun Paris'e yürüyeceği ve şehrin müdafaasına teşebbüs olunursa ordunun sahip olduğu her türlü vasıta ile şehri tahrip ve işgal edeceği” mealinde Paris Askeri Valiliğine gönderdiği ikinci telsiz telgrafı üzerine 14 Haziran Cuma sabahı saat 06.30'da bir erkân-ı harp zabiti maiyetinde diğer bir zabıt ile birlikte Alman karargâhının işaret ettiği Écouen şehrine gitmiştir. Paris'in kırk kilometre kuzeyinde üç bin nüfuslu bir banliyö olan Écouen de rue de Paris'de bulunan Chateau Écouen'in musiki salonunda saat 07.00'de cereyan

⁵¹ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-001

* Mösyö Massigli (Réne), 24.10.1938 ve 04.09.1940 tarihleri arasında Fransa'nın Türkiye Büyükelçiliği görevini yapmıştır. Yukarıdaki ifadeye göre de Türkiye'den Fransa'ya eğitim için öğrenciler onun ısrar ve teminatı ile gitmişlerdir. <http://www.ambafrance-tr.org/1525-ten-ıtibaren-Buyukelciler> (Erişim Tarihi: 12.03.2015).

⁵² TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-1001.

eden bu müzakerede Fransız delegesi Paris'in açık şehir ilan edildiğini bildirmiş ve Alman kumandanı da Paris'i açık şehir kabul etmeye hazır olduğu⁵³ cevabını vermiş. Yalnız Paris'ten maksadın Paris şehri olduğu ve banliyölerin buna dâhil olup olmadığı noktasında ihtilaf çıkmıştır.

Fransız delegesinin ancak Paris şehri için müzakere ve teslim memur olduğunu, fakat banliyöde Alman kıtaatına asla tecavüz ve mukabelede bulunulmayacağını kesin olarak ifade ve temin etmesi üzerine 14 Haziran Cuma sabahı saat 07.30'da Paris'in kayıtsız ve şartsız teslimi Fransız murahhası tarafından imza edilmiştir.⁵⁴

Alman Ordusunun Paris'e Girişi

Alman ordusunun ileri motorize kuvvetleri teslim müzakeresini ve imza merasimini beklemeden Paris üzerine hareket etmiş ve Von Küchler'in motorlu birlikleri daha saat 07.30'dan itibaren Fransız başkentine girmeye başlamıştı. Paris'e giren Alman birlikleri bulvarları ve Haussmann Bulvarı ile Friedland Bulvarını takiben Etoile meydanına gelerek General Von Küchler'in önünde saat 11.00'de resmigeçit yaptılar. Bu resmigeçide dair 14 Haziran sabahı saat 11.00'de tarafımdan çekilen fotoğraflar takdim olunmuştur. * Paris sokaklarından geçen Alman ordusunu pencerelerden seyreden halk saat 09.00'dan itibaren sokaklara çıktılar ve resmigeçidin yapıldığı Etoile meydanına koştular. Şehre giren askerlerin elbise, çizme ve kaskları temiz bir halde idi. Motorize birliklerin çokluğu, teçhizatın hiç harbe görmemiş derecede yeniliği ve mükemmeliyeti dikkat çekiyordu. Ordu, Askeri Valilikte kalan az sayıda zabitan, polis müdürlüğü müfettişi ile komiserleri refakatinde tahliye edilmiş olan garnizon ve kışlalara yerleşti. Kumandanlık erkân-ı harbiyesi ile büyük zabitan (subaylar) Crillon ve Ritz otellerine yerleştiler. Ordunun Paris'e girişi, ideale ulaşmış herhangi bir muzaffer ordunun girişine örnek gösterilecek şekilde düzenli oldu. Askerler halk ile temaslarında son derece dürüst hareket ettiler. Muzafferiyetin neşesi ile barbarlıkları bir kat daha artacak zannettikleri Alman askerlerini görmekten son derece korku içinde bulunan halk kimseyi incitmeyen ve kimse ile meşgul olmayan Alman ordusuna çabuk ısınmıştı.⁵⁵

Şehrin Vaziyeti ve Gıda Meselesi

Paris'in tahliyesi ile işgal arasında geçen günlerde ve hatta işgal gününde su, elektrik ve Paris'te yegane nakil vasıtası kalan yer altı şimendiferi (metro) kesilmedi. Yalnız 13 - 16 Haziran günleri gazete çıkmadı. Radyo merkezleri

⁵³ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-1001.

⁵⁴ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-2001.

* Fotoğraflar için bakınız: Ekler.

⁵⁵ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-2001.

tahrip edildiğinden radyolar da çalışmadı. Bu suretle gayet ıstıraplı günler yaşandı.

İşgalin ilk gününden itibaren asayiş ve inzibat mahalli ve şehir zabıtası ile temin edildi. İşgal günü tamamen kapatılmış olan lokantalar zabıta marifeti ile zorla açtırıldı, ekmek sıkıntısı çekilmedi. Yalnız ilk günlerde civar ile temas imkânsızlığundan et, tereyağı, yumurta, patates ve peynir bulunamadı. Bir hafta sonra gıda maddeleri ikmali vaziyeti daha düzeldi. Fakat köprüler atıldığından trenler, benzin yokluğundan otomobil ve kamyonlar alışamadıkları için vaziyet normal haddi bulmadı.

řu anda tereyağı, yumurta, şeker, patates, zeytinyağı, sabun sıkıntısı baş göstermiştir. Et eskisine göre haftada üç gün satılmakta, sebze ve meyve ihtiyacı tamamen karşılayacak miktarda bulunmaktadır. İşgal günü şehirde takriben üç yüz bin nüfus kalmış iken Alman ordusunun süratle ilerlemesi yüzünden güneye kaçamayan halk bir hafta sonra dönmüş, nüfus derhal altı yüz bine çıkmıştır. 27 Haziran 1940 tarihinde yapılan nüfus sayımında ise Paris'in nüfusu dokuz yüz seksen üç bin yedi yüz on sekize çıkmıştır. Nüfus artınca gıda maddeleri ikmali hususunda tedbirler alınmış, "Service Public"* adı altında valilikçe S.P işareti konulan kamyon ve otomobillerin benzini Alman makamları tarafından temin edilmiştir. İlk zamanlarda diplomatlara ait otomobiller de bu dağıtılan benzinden istifade etmişler, fakat on günden beri Kordiplomatik'e dahi benzin dağıtımına -yokluğu hasebiyle- son verilmiştir.⁵⁶

İşgal Kumandanlığı İle Temas

Paris'in işgalini müteakip ilk endişemiz bakanlıkla temas imkânını aramak oldu. Harekât-ı harbiye devam ettiğİ için eliliğın Tours'dan ayrıldığı ve Bordeaux'da olması tahmin edilmekle beraber⁵⁷ nerede bulunduğuna hakkında kesin bir malumatımız yoktu. Berlin vasıtasıyla temas imkânını düşünerek Yunanistan Başkonsolosuyla birlikte Kordiplomatik ile İşgal Kumandanlığı arasında aracılık vazifesini ifa eden Elçilik Müsteşarı unvanına sahip Alman Dışışleri protokol memurlarından Mösyö Zeitechel'i ziyaret ettim. Dışışleri Bakanlığı ile temas edip vaziyetimizi bildirmek ve haberleşme yolu açmak istediğimizi söyledim. Beni fevkalade nezaketle karşılayan Mösyö Zeitechel yazacağım telgrafı tayyare ile Berlin Büyükeliliğimize göndereceğini vaat etti. 16 Haziran 1940 tarihinde (veuillez transmettre affaires étrangères que suis avec collaborateurs et şevket secrétaire Ambassade, bone santé.³⁰⁷ - Lütfen, kendileriyle görüşmem gerektiğini Büyükelçi Sekreteri şevket Bey'e bildiriniz) mealindeki telgrafın gönderilmesini, Berlin Büyükeliliğimizin cevabını ve

* Kamu Hizmeti.

⁵⁶ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-3001.

⁵⁷ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-3001.

bakanlıktan gönderilen maaş ile ücretlerin konsoloslüğümüze kadar iletilmesini sağladı. Bu şekilde haberleşme imkânı hâsıl oldu.

Alman Büyükelçiliğinin Paris'teki Büyükelçiliğimize gönderdiği "Elçilik ve Konsoloslukların İşgal Kumandanlığı ile Mösyö Zeitechel vasıtasıyla temas edebileceklerine" dair tamiminden bahisle Mösyö Zeitechel'i ziyaretin uygun olup olmayacağını soran Şevket Ülkümen'e "ilerde yapılacak teşebbüslerin büyükelçilik tarafından ifasının siyasi mahiyette ve daha müessir olacağını" ifade ederek hemen ziyaret etmesi fikrinde olduğumu söyledim.

İkinci ziyaretim burada kalan talebenin (bu mülakatın tafsilatı 27.07.1940 tarihli raporla arz edilmiştir) Berlin yoluyla dönüşü imkânını temin maksadı ile oldu. Bu suretle açılan temas ve haberleşme imkânı malumu devletleri olduğu veçhile halen devam etmektedir.⁵⁸

İşgal Mıntıkasında Alman Faaliyeti

Alman işgal kuvvetleri ile beraber Paris'e Alman Büyükelçilik heyeti de gelmiştir. Bu heyetin başında harpten evvel siyasi faaliyeti ile şöhret kazanan ve on gün önce kendisine Büyükelçilik verilen Mösyö Abetz bulunmaktadır. Büyükelçilik heyeti şimdiki halde Dışişleri Bakanlığı ile lüzum gördükleri bakanlıklardaki belgeleri tetkikle meşguldür.⁵⁹

Gerek büyükelçinin gerekse askeri kumandanlığın işgal mıntıkasında temel görevi üst makamlardan aldıkları ilk emir üzerine mültecilerle meşgul olmaktadır. Almanlar bu hususa fevkalade ehemmiyet vermişler, gerek Belçika mültecileri, gerek işgal edilmiş ve gerekse işgal edilmemiş mıntıkadan Paris'e ve Fransa'nın kuzeyine geriye dönen mülteciler için çok çalışmışlardır.

Bunu hem işgal ordusunun menfaati hem de işgal mıntikasının halen ve gelecekteki zirai, iktisadi ve hatta siyasi vaziyeti noktai nazarından faydalı görmekte ve aynı zamanda propaganda vasıtası yapmaktadırlar.

İşgal mıntıkasında fakir halka dağıttıkları çorbayı ve mülteciler için yaptıkları yardımları filmlere almakta ve Alman kültürünü telkin eden filmlerle beraber Paris'in bütün sinemalarına dağıttıkları aktüalite filmlerinde göstermektedirler. Münih'ten getirilen Hitler gençliğine mensup kız ve erkek gençler opera önünde ve askeri mızıka ile şehrin muhtelif yerlerinde çeşitli konserler vermek, radyolarda Alman eserleri neşretmek suretiyle propaganda faaliyetlerine daima artan bir gayretle devam etmektedirler. Fransızlarda Opéra, Opéra Comique ve Comédie Française'yi ve bazı tiyatroları açmakla Paris'te hayatın yeniden teşekkülüne çalışmaktadırlar. Fakat Fransızların bu faaliyetleri Alman propagandasına mukabeleden ziyade Alman yüksek makamlarının halkı neşeye ve normal mesaiye döndürme direktifinden dolayı yapılmaktadır. Askerler,

⁵⁸ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-4001.

⁵⁹ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-4001.

halkın malına ve hürriyetine en küçük bir tecavüz takdirinde idama kadar giden şiddetli bir ceza tehdidi altındadırlar. İki kısımdan ibaret olan işgal kuvvetleri şimdiye kadar halkı rahatsız eden bir hadiseye sebebiyet vermemişlerdir. Alman ordusu, işgal mıntikasının gıda ihtiyacının karşılanması içinde çalışmış ve yukarıda arz ettiğim veçhile işgal altındaki şehirlerde halkın gıdasını banliyö ve köylerden nakle tahsis edilecek kamyon ve otomobillerin benzinini temin eylemiştir.⁶⁰

Normal ihtiyaç ve zaruretlere için el konulan otomobil, bina, erzak vesairenin bedeli veya kirası nakden veya bono ile derhal ödenmekte, şikâyet ve haksızlığa mahal vermemek hususunda son derece dikkatli davranılmaktadır.⁶¹

Halktaki Haletiruhiye

İşgal mıntikasındaki matbuat tarafından sürekli yapılan propagandanın tesiri altında kalan halk daima nefret ettiği Almanlara bilhassa muzaffer gözüyle bakmaya başlamış, askeri kuvvet olarak bu vaziyette gördükçe propagandalarına derhal kapılmışlardır. İngiltere'nin, halkın tamamen arzusu hilafına olarak, Fransa'yı fena idare eden bir hükümetle parlamentonun muvafakatine istinat etmediği için gayri meşru bir surette Fransızları harbe sürüklediğini ifadeye başlamışlardır. Serbest mıntıkada kurulan Pétain Hükümeti'ni, bu zümre alkışlamakta ve hükümetin vaktiyle mütareke talebinde bulunarak harbe son vermekle Fransa'nın menfaatine göre en iyi şekilde hareket ettiği kanaatinde bulunmaktadır.

Arz ettiğim bu zümre, gençlik ile komünizm boyasına bulanmış amele kitesidir. İşgal mıntikasında bulunan ve tarihte eşi görülmemiş bir süratle kaçarak mağlubiyete uğrayan gençlik, harbin bittiğinden ve hatta kurtulduğundan memnundur.

Kendilerini alkol ve fuşun tesirine kaptıran bu gençlik, mobilizasyona ister istemez itaat etmiş fakat harbi bir türlü benimsememiş ve hatayı hükümette, tayyare miktarı ile motorize kuvvetler noksanında, komutada, mühimmat ve beslenme müşkülâtında bularak daima harpten, çarpışmadan çekinmiş ve kaçmıştır.

Bir milyon dokuz yüz bin esir veren Fransız ordusunun harpteki zayıfatı Alman kaynaklarına göre seksen bin, Fransız kaynaklarına göre elli iki bin ölü ve yüz elli bin yaralıdır. Alman kaynaklarına göre, Alman zayıfatı on yedi bin ölü almış iki bin yaralıdır.⁶²

Kusur bulmakta çok mahir olan, fakat hiç vatanperver olmayan bu gençliğe karşılık Umumi Harbi görmüş bir nesil ile müfrit komünizm cereyanından uzak

⁶⁰ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-5001.

⁶¹ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-6001.

⁶² TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-6001.

kalmış olan kısım, Alman ordusunun hücum taktiği ne kadar hızlı ve mahirane olursa olsun, gençliğin hiç mukavemet ve harp etmediğini ifade etmekte, Fransa tarihi için bunun unutulmaz ve ağır bir utanç sayfası teşkil ettiğini ilave etmektedir. Alman tayyarelerinin pike inişlerindeki mitralyöz ve bomba hücumlarına mukavemet olmadığını söyleyen gençliğe bu nesil, Umumi Harpteki “Somme” Muharebesinde* on metre kare genişliğindeki siperlere bir saatte binlerce mermi isabet etmekte olduğu cevabını vermektedir. Gençliğin harpten ve fedakârlıktan nasıl kaçtığına misal olarak, Fransız tayyare zabiti olan Maurice Okhuson, tehlikeli bir keşif uçuşu için gönüllü talep edilen yüz altmış tayyareci arasından ancak ve yalnız tek bir gönüllü çıkmış olduğunu ve Umumi Harpteki orana göre bu miktardan yüz gönüllü çıkması lazım geldiğini söylemiştir.⁶³

İşgal mıntikasındaki bu kısım halk, Pétain Hükümeti’ne ısınamamış ve bütün ümitlerini İngiltere’nin zaferine bağlamıştır. İşgal mıntikasında işgal kuvvetlerine karşı pasif dahi olsun bir mukavemet yoktur. Belçika’da ve bilhassa Hollanda’da bu mukavemetin daha bariz ve hissedilir olduğu söylenmektedir.⁶⁴

Matbuat ve Radyo

Matbuat ve radyo Alman Propaganda Bakanlığı memurları tarafından idare edilmektedir. İşgali müteakip ilk defa çıkan La Victoire ve Matin gazetelerinden birincisinin sahibi Gustave Hervé’nin, vaktiyle Fransız bayrağını tahkir edip küçük düşürdüğünü gazetesi ile alenen neşir ve ilan etmesi Almanların bile nefretini çekerek dört nüsha çıktıktan sonra gazete tatil edilmiş, sonradan La France au Travail, Dernière Nouvelle de Paris, Paris-Soir gazeteleri yayınlanarak Paris’de günlük çıkan gazetelerin adedi dördü bulmuştur. Bütün bu gazeteler ve bu meyanda amele organı olan La France au Travail Alman propaganda vasıtası olarak çıkmakta ve işgal mıntikasındaki propaganda şeflerinden direktif almaktadırlar. Propaganda şeflerinden alınan direktif Pétain Hükümeti’ne karşı zaman zaman aleyhtar zaman zaman da taraftar, fakat İngiltere’ye karşı daima ve şiddetle aleyhtar neşriyattır. Matbuat ve radyoda halkı İngiltere siyasetinden nefret ettirecek her ne vasıta olursa olsun ihmal edilmeden kullanılmaktadır. Neşriyatın şiddeti hakkında bir misal olmak üzere “Churchill” hakkında 27 Ağustos tarihli “Matin” gazetesinde yayınlanan bir yazıyı takdim ediyorum. Son zamanlarda radyo ve matbuatta Yahudi aleyhtarlığına da hız

---

* Birinci Dünya Savaşı sırasında 1 Temmuz 1916’da başlayan Somme Muharebesi, ya da kısmi muharebeler dizisi Fransız-İngiliz ordularının Almanlara karşı yaptıkları hücum hareketini meydana getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın en kanlı çarpışmalarından biridir. Somme Muharebesi hakkında bilgi için bakınız: Basıl Liddell Hart, *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 298-340.

⁶³ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-7001.

⁶⁴ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-8001.

verilmiştir. Bu hususta çıkartılan Au Piloni gazetesini bu neşriyat hakkında daha açık bir fikir edinilmesi mülahazası ile takdim ediyorum.

Alman propagandasına alet olan gençlik Champs Elyées'deki Cecil, Leroi, Levitan, Brunsvick vesaire Musevi mağazalarının camlarını kırmışlardır. Bu gençlik Alman işgali altındaki bölgede ilk resmi teşekkül halinde ve Jeune Front adı altında Champs Elysées'de merkez açmıştır.⁶⁵ Üyelerinin kollarında "Nazi" işaretiye kısmen benzeyen pazibentler takılıdır.

Alman yüksek makamlarının, işgal edilen Fransa'daki, siyasi ve askeri makamlara verdikleri en esaslı direktif Fransa'yı eski haline getirmek için çalışmalarınıdır. Bu yüzden "Mot d'ordre" "Fransızlar iş başına" diye tercüme edebildiğim ifadeyi kullanmaktadırlar. Almanlar ciddi bir çalışma ile iş yapma konusunda başarılı olduklarını, yine organizasyon yeteneği gibi kendi ırklarına has olan en mühim kabiliyet ve sermayeye sahip olduklarını ifade etmektedirler.

Gerçekte sömürgeci yoksun ve birçok açıdan İngiltere ile Fransa'dan oldukça geri olan Almanya'nın böyle tutunmasında etkili olan şey bu sermayeleridir. Her iki muharip kuvvetin kadro, teçhizat, tayyare kuvvetleri, deniz hâkimiyeti, hammadde, para, altın, moral kuvvetler vesaire gibi çarpışma safhasında neticeye etki eden amillerin mukayese ve ölçüsüne medar olacak bütün hesapları alt üst ederek Norveç ve Fransa'daki hakiki ve fiili neticeye etki eden hazırlıklar ve geniş manası ile harp harekât ve taktikleri Almanlarca bu kabiliyetlerinin tecellisinden ibarettir. Bu sermaye ve kabiliyetlerini misal olarak gösteren Almanlar, radyo ve matbuat propagandalarında Fransızlara sabır ve inat ile çalışma yolunu göstermekte, bundan başka kurtuluş yolu olmadığını ifade etmektedirler. Böylece herkesin çalışması ile ilk önce memlekette emniyet ve asayiş temin edilerek ihtilal ve isyan hareketlerine mahal verilmeyecek, sonra da bu süratle memleketin gerek sanayide ve gerek ziraattaki üretme kapasitesi artarak Fransa'nın ve dolaylı olarak Almanya'nın potansiyel kudreti takviye bulacaktır. Yine Fransa sonradan vereceği tazminata hazırlanacaktır.⁶⁶

Siyasi Vaziyet

Temmuz ortalarında talebe işi münasebetiyle görüştüğüm Paris'teki Alman Konsolosluğu işlerini yürütmeye memur Doktor Lürow, kendisi ile mülakatımda vaziyet hakkında fikrimi sordu. Ben de Almanya'nın şimdiye kadarki hesaplarında yanılmayıp onları gerçekleştirdiği, İngiltere'ye yapacağı anlaşılabilir istilada da muvaffak olmasının şüphesiz olduğu tarzında bir ifade kullandım. Kendisinin dün Berlin'den geldiğini söyleyerek İngiltere'ye yapılacak çıkartma harekâtının çok müşkül olduğu yolunda cevap vermesini, çıkartma işine başlanmak üzere olduğu bu tarihte şayanı dikkat bulmuştum.

⁶⁵ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-8001.

⁶⁶ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-9001.

Üç gün sonra görüştüğüm Amerika Büyükelçiliği işlerini yürüten Başkâtip Mösyö Barnes, siyasi vaziyet hakkında İngiltere için çok iyimser olduğunu ve Almanların kolay zaferlerini İngiltere'ye çıkartma tehdidi yaparak risk altına koymaktan daima kaçınacakları kanaatinde bulunduğunu söylemişti.

Wiesbaden muhitinden dolayı yollardan alınan malumata göre* Almanlar, Mareşal Pétain Hükümeti'nin İngiltere aleyhindeki ifadelerine ve bilhassa Mösyö Baudoin'in bu husustaki çeşitli açıklamalarına ehemmiyet atfetmektedirler.

Mösyö Laval'ın malum İtalya-Fransa-İspanya Latin İttihadı teşebbüsüne şiddetle aleyhtar olan Almanların Mareşal Pétain Hükümeti'nden memnuniyetsizlik ve şikâyetleri, Fransız Hükümeti'nin müstemlekelerine hâkim olacak nüfuz ve kudreti gösterememesi ile bir kat daha artmıştı. Laval'ın son Paris seyahatinin, muhabere ve ulaştırma hususu daha muntazam surette temin edilecek olan müstemlekelerde yeni ve etkili tedbirler alınması vaadinin bu gerginliği⁶⁷ izaleye yaradığı söylenmektedir.

Wiesbaden kaynağının malumatına göre Mütareke Komisyonundaki Fransız murahhaslarına Almanların yaptığı muamele “amir, memur” muamelesidir.

Yine bu kaynağa göre Almanların bir aylık tayyare imalatı yekûnu iki bin, İngilizlerin bin sekiz yüzdür.

Wiesbaden muhitinden diğer bir kaynaktan bizzat aldığım malumata göre Fransa'da işgal mıntıkasındaki mevcut Alman ordusuna verilen günlük masraf mukabili yirmi milyon mark, yani dört yüz milyon Fransız Frankıdır. Bu meblağın Fransa için büyük bir oran teşkil ettiğinden bahisle işgal mıntikasının emniyetini temin eden “armée d'occupation-işgal ordusu” ile İngiltere'ye hücum hazırlanan “armée d'action-harekat ordusu” arasında fark gözetilmesi ve masrafın yalnız işgal ordusuna tahsis olunması yolundaki çeşitli Fransız talepleri Almanlar tarafından reddedilmiştir. İşgal mıntikasında ordu ihtiyacı için yapılan müsadereler bedeli bu yekûndan hariçtir.

Wiesbaden muhitinde ortaya çıkan kanaate göre bu gün için Almanya'dan bir taviz elde etmek asla mümkün olmadığından Almanya'nın şimdiki halde Fransa ile sulh yapmak istememesi ve sulhun istikbale terki Fransa'nın çok lehinedir.

Hitlerin Reichstag'daki solonnel beyanat ve tehdidine rağmen İngiltere'yi istila tehlikesini bu ana kadar göze alamaması işgal mıntikasında bulunan ve Fransa'nın kurtuluşunu ancak ve yalnız İngiltere'den bekleyen taraftarların sayısının artmasına vesile olmuştur.

* Kaynak: Wiesbaden Mütareke Komisyonu'nda Fransız memuru Mösyö Saint Hardouin.

⁶⁷ TÎTE, K. 148, G. 32, B. 32-10001.

Kırk fırka Alman askerinin işgal mıntkasından Rusya hududuna sevk, ileride Rusya'nın bu neticeye yardım edeceği ümitlerini doğurmuştur.⁶⁸

Bendenizin, işgal mıntkasındaki siyasi havadan edindiğim kanaat; devam etmekte ve edecek olan tayyare hücumları ile ne Almanya'nın İngiltere'yi Hitler'in iradesi veçhile istila etmesi, ne de İngilizlerin Almanya'ya ve Alman işgali altındaki memleketlere yapacakları hücumlarla Almanya'yı silahlarını terke zorlaması mümkündür.

Amerika ve bilhassa Rusya harbe girmedikçe milyonlarca kara kuvvetlerini Avrupa'nın kuzey sahillerine çıkarıp Alman ordusunu fiilen mağlup etmek mevzubahis olamayacağı cihetle İngiltere herhangi bir sulh aracılığına razı olduğu takdirde Almanya'nın galibiyeti Fransız müstemlekelerinden ödenecek, Polonya ve Fransa'da galip Almanya ile namağlup İngiltere arasındaki sulh, Fransa'nın sırtından istihsal edilecektir.

Tazimlerle,

Başkonsolos.⁶⁹

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanların Paris'i işgali ile ilgili olarak Türkiye'nin Paris Başkonsolosu Cevdet Dülger'in raporuna bakıldığında; Almanlar şehri çok kolay şekilde ele geçirmişlerdir. Almanlar doğu ve kuzey sınırlarını güvence altına aldıktan sonra batıya dönmüşlerdir. Batı cephesindeki saldırılarında hemen başarı elde etmişlerdir. Bu saldırıları neticesinde de Fransa'yı mağlup etmişler ve Fransa'nın büyük bir kısmını işgal etmişlerdir. 14 Haziran 1940'da Paris'i işgal etmişlerdir. Fransızlar Almanların Paris'i işgal hareketlerine karşı koyamamışlar şehri Alman işgaline terk etmişlerdir. Bunda da Paris'in açık şehir ilan edilerek Almanların işgaline terk edilmesinin ciddi etkisi olmuştur.

Alman kuvvetlerinin Paris'e yaklaştıkları sırada hükümet ve büyükelçiliklerin süratle şehri terk etmeleri halk üzerinde büyük bir tedirginlik yaratmış, halk panik halinde şehri terk etmeye başlamıştır. Şehirdeki sivil halkın büyük çoğunluğu mülteci konumuna düşmüştür. Bu konuda kendi kaderine terk edilen halk şehri terk etmek için ümitsiz bir şekilde yollara dökülmüştür. Daha Almanlar Paris'i işgal etmeden önce şehirde hükümet otoritesi kaybolmuştur. Nitekim bu süreçte de 14 Haziran 1940 tarihinde Almanlar görkemli bir şekilde Paris'e girmişler ve şehri kontrol altına almışlardır. Şehirde herhangi bir tahribat da yapmamışlardır. Askerler halk ile ilişkilerinde son derece dikkatli hareket etmişlerdir. Bu da halkın Alman ordusuna çabuk ısınmasına sebep olmuştur.

⁶⁸ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-11001.

⁶⁹ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-12001.

İşgalden sonra şehrin iâşe, su, elektrik, ulaşım v.s konularında da bazı sorunlar ortaya çıkmıştır.

Diğer taraftan Alman propaganda metotları Paris'in işgalinden sonra aktif bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle Münih'ten getirilen propaganda ekipleri aracılığıyla Paris'te yapılan opera, tiyatro, sinema gösterileri ile halk üzerinde bir kitle manipülasyonu uygulanarak, Alman karşıtlığının körüklenmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda Paris'teki yerel unsurlar da Almanlar tarafından zorlanarak halkın normal yaşamına dönmesi ve işgali umursamaması için propaganda faaliyetlerine dâhil edilmiştir. İşgal sahasında sürekli yapılan propagandanın etkisi altında kalan halk Almanlara muzaffer gözüyle bakmaya başlamıştır.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi (TİTE)

Kitap ve Makaleler

- ARMAOĞLU Fahir (1993) *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1990*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.
- AUBRAC Raymond (1997) *The French Resistance 1940-1944*, Paris.
- BELL P.M.H. (1986) *The Origins of The Second World War in Europe*, New York.
- BOEMEKE Manfred F., Gerald D. Feldman, Elisabeth Glaser (1998) *The Treaty of Versailles, A Reassessment after 75 Years*, Publications of The German Historical Institute, Cambridge University Press, United States of America.
- DEVELLİOĞLU Ferit (1993) *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Yayına Hazırlayan: Aydın Sami Güneyçal, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- ERKİN Behiç (2010) *Hatırat (1876–1958)*, Hazırlayan: Ali Birinci, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- EUBANK Keith (1969) *The Origins of World War II*, New York.
- GILBERT Martin (1989) *Second World War*, London.
- GORDON Bertram M. (1998) *Historical Dictionary of World War II France: The Occupation, Vichy, and the Resistance, 1938-1946*, United States of America.
- HART Basil Liddell (2014) *Birinci Dünya Savaşı Tarihi*, Çev. Kerim Bağrıaçık, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- KARAYEMİŞ Çiğdem (2012) *Türkiye'de Demiryolu'nun Gelişimi ve Behiç Erkin Bey*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- KIVIRCIK Emir (2007) *Büyükelçi*, GOA Yayınları, İstanbul.
- LESTIEN Georges – CERE Roger (1966) *İki Dünya Savaşı*, Çev. Nihal ÖNAL, Varlık Yayınevi, İstanbul.

NETTELBECK Colin W. (1987) *War and Identity: The French and The Second World War An Anthology of Tekst*, London.

OZAN Emre (2014) “Birinci Dünya Savaşı ve Uluslararası İlişkiler Disiplininin Doğuşu Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gazi Akademik Bakış*, Cilt: 7, Sayı: 14, s. 197 - 214.

UÇAROL Rıfat (2006) *Siyasi Tarih 1789-2001*, Der Yayınları, İstanbul.

WALL Donald D. (2003), *Nazi Germany and World War II*, Canada.

İnternet Kaynakları

<http://paris.bk.mfa.gov.tr/MissionChiefHistory.aspx> (Erişim Tarihi: 06.03.2015).

<http://www.ambafrance-tr.org/1525-ten-itibaren-Buyukelciler> (Erişim Tarihi: 11.03.2015).

<http://www.ambafrance-tr.org/1525-ten-itibaren-Buyukelciler> (Erişim Tarihi: 12.03.2015).

<http://www.aviewoncities.com/berlin/reichstag.htm> (Erişim Tarihi: 02.04.2015).

<http://www.dictionary.com/browse/open-city> (Erişim Tarihi: 06.02.2017)

<http://www.musee-armee.fr/en/venue-hire/terms.html> (Erişim Tarihi: 12.03.2015)

Ekler

Paris'e ilk giren Alman tanklarından biri 14 Haziran sabahı geçit resmi esnasında Etoile meydanında.⁷⁰

⁷⁰ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-27001.

14 Haziran sabahı zafer takına çekilen Alman bayrağı yalnız bir gün asılmış akşam kaldırılmıştır.⁷¹

14 Haziran geçit resmi. Zafer takı önünde mevki alan kumandanlar.⁷²

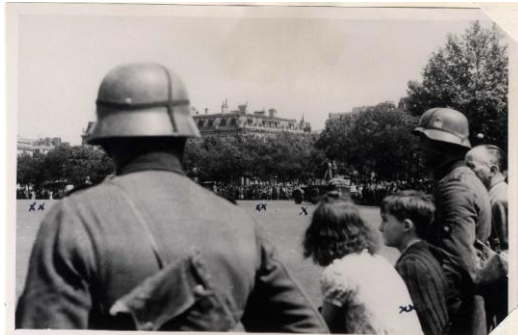
⁷¹ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-28001.

⁷² TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-29001.

x. 14 Haziran sabahı
Etoile meydanında geçit
Resminde Askeri Mızık

14 Haziran sabahı Etoile meydanında geçit resminde askeri mızık.⁷³

x. Almanlar geçit resmini
filme alıyolar.
xx. Geçit Resminde bakınan
Fransız halkı.

Almanlar geçit resmini filme alıyolar. Geçit resmine bakan Fransız halkı.⁷⁴

⁷³ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-30001.

⁷⁴ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-32001.

Geçit Resmi
14. Haziran - 1940.

Geçit resmi 14 Haziran 1940.⁷⁵

Geçit Resmi
14. Haziran - 1940.

Geçit resmi 14 Haziran 1940.⁷⁶

---

⁷⁵ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-33001.

⁷⁶ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-36001.

Geçit resmi 14 Haziran 1940.⁷⁷

⁷⁷ TİTE, K. 148, G. 32, B. 32-38001.